

כי אורך ימים ושנות חיים

יומא ע"א ע"א: "כי אורך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך (משלי ג' ב'). וכי יש שנים של חיים ויש שנים שאינם של חיים? אמר רבי אליעזר: אלו שנותיו של אדם המתהפכות עליו מרעה לטובה". הגמרא ממשיכה במדרש פסוק אחר ממשלי: "אליכם אישים אקרא" (שם ח' ד'), ואין להבין למה קשרו שני מקראות אלה זה בזה. רש"י הרגיש בקושי זה ומפרש: "אליכם אישים אקרא בראש פרשת 'שנות חיים' היא להכי נקט ליה". המהרש"א וגם ר' ישעיהו ברלין כבר העירו שאין להבין את דברי רש"י, שהרי הפסוק האחד כתוב בפרק ג', והשני — בפרק ח', ואין הם באותה פרשה, ובודאי אין השני בראש פרשת הראשון! הגר"י ברלין מוסיף "ומצוה ליישב".

נראה לי שיש ליישב כך: הגמרא שואלת על מובן הבטוי "שנות חיים", בטוי זה נמצא גם בפרק ט' י"א: "כי בי ירבו ימך ויוסיפו לך שנות חיים". יש להניח בודאות שלפני רש"י היתה בתלמוד גירסה שהביאה פסוק זה ולכן אמר שפסוק ד' שבפרק ח' עומד בראש הפרשה של פסוק י"א שבפרק ט'. כעין זה ראיתי אחר כך בספר שיח יצחק, אלא שעדיין קצת קשה כיצד פסוק בפרק אחד עומד בראש פרשת פסוק בפרק הבא אחריו, וכי זאת אותה פרשה?

חלוקת הפרקים הרגילה בהוצאותנו מקורה בתנ"ך הלטיני ורש"י לא ידע חלוקה זו. המסורה מחלקת את ספר משלי לשמונה סדרים, והסדר השני פותח בפרק ה', י"ח ומסיים בפרק ט', י"א. הפסוק האחרון הוא "כי בי ירבו ימך" המובא — לפני באורנו — בגמרא, ולכן צדק רש"י בקראו לפרשה זאת "פרשת שנות חיים" (כך צ"ל ולא "שנות..."). אמנם "אליכם אישים אקרא" לא כתוב בראש הפרשה אך גם זה אינו מפליא. ידוע שסדרים חולקו לפרשיות או פסקאות, ואחת הפרשיות פותחת בפרק ז', כ"ד "ועתה בנים", לכן רשאים אנו לראות את פרק ח', ד' בראש הפרשה. חלוקה זאת חופפת גם עם החלוקה הענינית שהרי כל הקטע עוסק ב"חכמה", בדברים עליה ובדבריה היא. חלוקה אחרת יש בכתבי יד, אשר לפיה יש בספר משלי שש עשרה פרשיות ואחת מהן כוללת את הפרקים ח' ט' יחד שלפנינו; גם חלוקה זאת מתאימה לדברי רש"י.

ועדיין אפשר לשאול מדוע מבארת הגמרא הבטוי שבפרק ט' אע"פ שהוא נמצא בפרק ג' של אותו ספר, והלא אין דרך הגמרא בכך? והתרוץ פשוט: בפסוק

כי אורך ימים ושנות חיים

הראשון (פרק ג') כתוב "שנות חיים ושלום". אם נפרש זאת במשמעות "שנות חיים ושנות שלום", דהיינו נסמך עם שני סומכים, מתאימה שאלת הגמרא גם פה: וכי יש שנים שאינן חיים? אך יש שבעברית בא וא"ו החבור בהוראות כנוי הקנין; כגון בראשית ג' ט"ז "עצבונך והרונך" פירושו "עצבון של הרונך", וכן לדעתי "עיר ואם בישראל" שמואל ב' ב' י"ט היא "עיר של אם" דהיינו מטרופולין וכך הוא בתרגום השבעים. גם בלשון חכמים נמצאת מתכונת ניב כזאת. יומא פ' ע"א: "שעורין ועונשים הלכה למשה מסיני". ופירושו שעורין של עונשין. ואין זה תקון הטקסט אלא באור מדויק של בטוי, וכך מתורצות הקושיות שהקשו שם. בדרך זאת אפשר לבאר במשלי פרק ג' פסוק ב': "שנות חיים של שלום יוסיפו לך" ועל כך כמובן אין להקשות "וכי יש שנים שאינם של חיים?". לעומת זאת בפרק ט' נמצא הבטוי "שנות חיים" לבדו, ולכן כאן שואלת הגמרא את שאלתה. מטעם זה בלבד נראה לי, שהגירסה שהיתה לפי דעתי בכת"י של רש"י, היא הנכונה.

הבאור דלעיל יש לו לסמוך על פרושו של רש"י למשלי. לפרק ג' ב' אין רש"י מפרש דבר, אך בפרק ט' י"א הוא מפרש: "שנות חיים. שנים של חיים של פרנסה ועושר" וזה מתאים לדברי הגמרא. לדעת רש"י אין הפסוק בפרק ג' זקוק לבאור שאם לא כן היה אומר את פרושו כבר שם.

מלך:
ע"פ גברי ח"ל (א) פ"א -
ג' ח"ל ע"פ ח"ל